

О. В. Пилипей, канд. філол. наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
e-mail: 19lena78pylypei@gmail.com

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА І. КАРПЕНКА-КАРОГО ЯК ФОРМА ВИРАЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ

Йдеться про специфіку епістолярію як форми художнього вираження авторської позиції І. Карпенка-Карого. Розглянуто приватні листи письменника до різних кореспондентів, виявлено й згруповано авторські точки зору на світ.

Ключові слова: авторська позиція, авторська точка зору на світ, лист, приватне листування, епістолярна спадщина, емоційно-психологічний стан, психологія творчості.

Тексти автора втілюють у собі внутрішній потенціал митця, виражаючи авторське бачення людини і світу, в тому числі й епістолярні тексти. Крім того, що листи містять біографічні відомості з життя митців, вони розкривають культурно-історичний, мистецький і, що набагато важливіше, емоційно-психологічний контекст формування і розвитку особистості письменника. Листи, як і будь-які інші тексти автора, засвідчують активне авторське начало, а відтак наявність авторської позиції.

У сучасному українському літературознавстві дослідження епістолярної спадщини письменників усе більше й більше викликає інтерес серед учених. Листування митців розглядається цілісно й ґрунтовно, зокрема у працях Лесі Вашків [3], В. Гладкого [4], Михайлини Коцюбинської [6], В. Кузьменка [7], Галини Мазохи [10], М. Назарука [11], В. Святювця [16] та ін.

Авторська позиція – вияв певних моментів світогляду автора, його поглядів, точок зору на певні явища дійсності, відображені у тексті художнього твору, що втілюються у певних формах. Однією з таких форм вираження авторської позиції можна вважати й листи письменника. Епістолярій становить собою тексти, в яких реалізуються певні погляди автора на світ.

Епістолярна література або епістола – різножанрові твори художньої літератури, в яких використовується форма листа або послання, узалежнена законами художньої умовності. Лист є одиницею епістолярної літератури. За В. Кузьменком, "лист письменника – це твір літературного та історіографічного жанру, позначений яскраво вираженою психологічною інтроспекцією та особистісним ставленням автора до дійсності й конкретного адресата, написаний з урахуванням специфіки кореспонденції певної історичної доби [7, с. 10]. Як зазначає М. Коцюбинська, "лист – спонтанний вияв думки й чуття, він набуває самостійного життя, стає згодом самоцінним документом епохи, людської духовної діяльності" [6, с. 16]. На думку дослідниці, "у листах <...> рельєфно постає особа автора" [6, с. 29]. "У листах, справді, прочитується все головне, найпотаємніше, сутнісне для автора. І те, що висловлене безпосередньо, прямим текстом, і те, що проступає крізь вимушений, зумовлений тими чи тими мотивами або ситуаціями камуфляж" [6, с. 45]. У цьому контексті лист також є виявом авторської позиції.

Приватний лист письменника – це "автентичне джерело дослідження його творчої індивідуальності" з усією системою понять цієї структури: особистість, індивідуальність, характер, світогляд, психологія творчості, індивідуальний стиль тощо" [9, с. 86].

Треба розрізняти лист як форму спілкування письменника з адресатом від листа як умовного жанру літератури, тобто від роману в епістолярній формі. За твердженням Г. Мазохи, для приватного листа притаманні такі ознаки: 1) наявність стандартної форми (звертання, підпис, дата і місце написання); 2) співіснування елементів різних мовних стилів з перевагою розмовних, але при цьому спонтанність, невимушеність, безпосередність спілкування, характерні для розмовної мови, змінюються; 3) несподівана зміна теми, особливі закони виникнення художнього образу, художніх прийомів [10, с. 158].

Джерельною базою даного дослідження стало видання "Невідомий Іван Тобілевич (Карпенко-Карий): листи, п'єси" (Кіровоград, 2012), яке на сьогодні є найповнішим зібранням

листів письменника до різних адресатів. Хронологічні межі листування, уміщеного в цьому виданні, окреслюються 1878–1907 рр. – часом активної діяльності І. Карпенка-Карого як письменника, як театрального й громадського діяча. Більшу частину листів (110 із 201) становить приватна кореспонденція до родичів, зокрема до братів (М. Садовського, П. Саксаганського), сестри (М. Садовської) та дітей (Назара, Юрія, Ярини, Марії Тобілевичів). Інша частина – це листування з провідними діячами української культури, зокрема театру, літератури, літературної критики, мовознавства (М. Вороним, П. Житецьким, С. Єфремовим, М. Заньковецькою, М. Костомаровим, М. Кропивницьким, В. Лукичем-Левицьким, Г. Маркевичем, М. Старицьким, І. Франком, та ін.). Листування І. Карпенка-Карого майже не вивчене, тим більше в аспекті вияву в ньому авторських поглядів на світ. Епістолярій митця ставав об'єктом дослідження лише в контексті вивчення його творчості загалом у працях таких вчених, як О. Бабенко [1], Л. Дем'янівська [5], Л. Павлішена [13], С. Падалка [14], І. Пільгук [15], І. Цибаньова [17] та ін.

Листи І. Карпенка-Карого демонструють його філософські погляди на сенс людського життя, на гармонію, на значення праці в житті людини. Філософські погляди письменника знаходимо переважно в листах до близьких людей (братів або дітей). На думку І. Карпенка-Карого, сенс життя полягає у праці, адже "без праці немає життя" (лист до Н. Тобілевича від 10 січня 1902 р. [12, с. 192]). У листі до Я. Тобілевич та М. Тобілевич від 27 жовтня 1902 р. письменник із захопленням пише про працю: "Праця – велика сила: щодня потрошку і можна незаметно, без втоми, зробити багато!.." [12, с. 223]. Праця, на думку митця, є ліками від пригніченого емоційного стану. Про це він пише своїй дочці Ярині в листі від 4 січня 1903 р., з якого ми дізнаємося, що Ярина почувалася стривожено й батько радить їй: "Одним з найкращих лікарств є праця! Не дурна, без мети, або утомити себе, а розумна праця, у котрій є мета забезпечити лічну свободу і незалежність!" [12, с. 235]. Праця заради рідного народу, заради України благородна, сповнена сенсу: "<...> праця на користь прекрасного безкрая і вічно тримає чоловіка на благородній

висоті життєвих задач!" [12, с. 170]; "Ради України, нам дорогої, ради скривдженого народу, не маючи навіть і порозуміння об нашій праці – ми зробимо, що в наших силах" [12, с. 148]. Цікавим є розуміння необхідності єдності праці фізичної та духовної (інтелектуальної). Зокрема, автор досить часто детально описує свою господарську діяльність, хліборобську працю на хуторі Надія (наприклад, у листі до М. Садовського від 24 жовтня 1887 р.). Як відомо, І. Карпенко-Карий дуже любив займатися сільським господарством.

Приватна кореспонденція І. Карпенка-Карого досить цікава щодо вираження в ній літературно-мистецьких поглядів, оцінки театральних і літературних явищ того часу. Письменник висловив свою оцінку поезії М. Вороного в листі до редактора львівського журналу "Зоря" В. Лукича-Левицького від 25 липня 1893 р.: "Посилаю Вам вірші молодого поета Вороного. На мій погляд, вони гарно зложені, а через те, що вони гарні, – прошю Вас надрукувати їх в "Зорі" і тим самим піддати охоти молодому чоловікові до праці літературної" [12, с. 88]. Цікаво, що І. Карпенко-Карий позитивно сприйняв твори молодого М. Вороного, представника раннього українського модернізму.

І. Карпенко-Карий відгукнувся на твори Ф. Краснюка, зокрема на його п'єсу. Письменник проаналізував текст свого колеги, подав літературні поради, що засвідчує активність драматурга в літературно-критичному процесі 70–90-х рр. XIX ст. Також І. Карпенко-Карий висловив свою думку щодо критичної праці П. Житецького, відомого філолога, першого історика української мови. Письменник наголошував на важливому значенні критичних рецензій П. Житецького для українського театру, для заперечення стереотипу сприйняття театру як "гопака". Про це йдеться в листі до П. Житецького від 5 грудня 1897 р.: "Ваша критична робота підняла би високе значення нашого театру, одвела б йому його справжнє місце в думках всіх письменників, заткнула би горлянки паскудним газетним рецензентам, котрі, не знаючи язика, не поважаючи українського народу, нехтують наш театр і часто образливо звуть його гопаком та висміюють те, чого ні крихти не розуміють. <...> Тільки Ви можете зробити оцінку нашому

народному театрові і дати всьому, що написано, настоящий критичний огляд" [12, с. 133]. У цьому виявляється визнання авторитету П. Житецького.

У листі до Н. Тобілевича, датованим кінцем 1899 р., письменник розмірковував про власну літературну творчість, її співвіднесеність зі сценічною, театральною: "<...> шкода, що через сценічну працю я не можу писати. Писати ж я повинен, бо маю про що, а я все одкладаю, та так, може, воно й зостанеться нескінченим, і мені це робить досаду. Літературна моя праця, хоч, може, вона й не дуже гарна, а все ж для такої бідної літератури, як українська література, була б корисна" [12, с. 153]. У цих рядках звучить усвідомлення своєї місії служити на благо розвитку української літератури. Також у листах І. Карпенко-Карий наголошував на необхідності й важливості якісного перекладу, зокрема перекладу творів В. Шекспіра (в листі до Я. Жарка від 30 січня 1898 р.).

І. Карпенко-Карий високо й позитивно оцінив акторську діяльність М. Заньковецької: "<...> вона єсть дороге украшення нашої сцени" [12, с. 83], наголошуючи на потребі знайти дублерку для актриси, коли вона захворіла. У листі до В. Лукича-Левицького від 3 жовтня 1892 р. письменник оцінює свого брата П. Саксаганського як театрального актора: "<...> Саксаганський єсть найбільша тепер артистична сила на Україні, бо Кропивницький йому давно уступа і голосом, і різноманітністю амплуа і свіжістю" [12, с. 84]. Стосовно постаті М. Кропивницького, то деякі листи І. Карпенка-Карого відображають проблеми у стосунках з ним. Так, у листі до Н. Тобілевича від 29 січня 1897 р. письменник зауважив про М. Кропивницького, що "директорство його трохи спортило" [12, с. 99]. Пізніше у листі до нього І. Карпенко-Карий висловив визнання М. Кропивницького як "создателя українського театру" [12, с. 174]. У листі до С. Єфремова від 19 травня 1901 р. він називав Кропивницького "батьком": "Чудний та химерний!" [12, с. 184], зауважив про його нестабільний характер: "Я замітив, що в нашого "батька" баб'ячий характер" [12, с. 184].

Один із листів до Н. Тобілевича від 2 березня 1901 р. містить характеристику І. Карпенком-Карим постаті Л. Толстого.

Перебуваючи на гастролях у Москві, письменник мав змогу зустрітися з російським митцем, відзначаючи 40-ві роковини смерті Т. Шевченка, й висловив своє захоплення цією людиною, називаючи його "апостолом правди і любові", "великим чоловіком": "Сиділи у нього 15–20 хвилин <...>. Коли до нього зайдеш, та почуваш себе, як дома, наче сто літ його знаєш, і виходить не хочеться <...>. Старий вже він, похилий, але ясні очі і гармонійний голос свідчать про молоду душу" [12, с. 178].

Деякі листи драматурга засвідчують його ставлення до визначної події тих часів – відкриття пам'ятника І. Котляревському 1903 р. у Полтаві. У листі до С. Єфремова від 15 липня 1903 р. він наголошував на значенні цієї події, називаючи її "великим актом в нашій національній відродженні" [12, с. 262]: "Цей акт, на мою думку, буде мати величезне значення. Сотні наволочі, яка теж буде на святі, побачать, що є Україна, бо є інтелігенція українська" [12, с. 262]. Цікавився І. Карпенко-Карий і питанням стану справ в українській видавничій справі, а також у театральній галузі. Так, у листі до Н. Тобілевича від 11 жовтня 1896 р. письменник змальовує ставлення в суспільстві до української книги: "<...> а то у нас так, як тільки українська книжка, так і <...> батька зна що: формат неможливий, печать паскудна, бумага така, що оселедці обгортать..." [12, с. 92]. Водночас у цьому листі він згадує, що готує до видання два томи своїх творів, які дозволила цензура: "Думаю, видать, гарно, принаймні хоч і дорого, зате мило..." [12, с. 192]. Це видання вийшло наступного 1897 р. в Одесі ("Драми і комедії" І. Карпенка-Карого).

Зрозуміло, що особливу увагу митець приділяв театральному середовищу, оскільки І. Карпенко-Карий стояв біля витоків, брав активну участь у розвитку театру в Україні в той період. Драматург неодноразово висловлював думку про те, що для нього є театр загалом, яке значення театр має для української культури: "<...> успіх театру, визнання його – річ широка, що несе за собою прогресування всього українського" [12, с. 47]. Указував І. Карпенко-Карий на необхідність переваги громадського над індивідуальним, на потребу забути особисті суперечки в театральному середовищі задля подальшого

розвитку українського театру: "<...> наш театр єсть общественное діло і служити йому не можна інаше, як забуваючи персональні суперечки. <...> Ми зуміємо забути себе для громадського діла" [12, с. 49].

В одному з листів до брата М. Садовського (від 6 березня 1889 р.) автор акцентував на потребі продуманого менеджменту театральних гастролей. Їдучи на гастролі за кордон, необхідно прораховувати усе: вартість дороги, багажу, зарплату хору, ціни на квитки, оплату вартості в обидва боки. Він говорив про те, що треба розподіляти обов'язки в театральній трупі: "В таких підприємстві треба одділити капітал від труда. Нехай капітал управляється одним, а труд другим, бо, по-моєму, мішати іскуство із капіталістичеською операцією – річ неможлива" [12, с. 66]. Комерційні справи й акторську гру важко поєднувати одній людині. У листах до Товариства акторів (від 4 лютого 1897 р.) і до сина Назара (від 25 лютого 1897 р.) драматург презентував план реорганізації трупи з погляду економічних змін – участь членів трупи на паях. Він висловив задоволення від реалізації об'єднання театральних труп П. Саксаганського, М. Садовського і М. Кропивницького на пайових засадах (було прописано: хто скільки отримує від загального прибутку). Цікаво, що І. Карпенко-Карий задоволений від того, що М. Кропивницький не втручається в керівництво "Трупи артистів М. Кропивницького": "В відносини заложені принципи хороші: Марко до управління не вмішується, його оказується заслужений почот і поважання, як президентові, але діло ведеться по-прежньому" [12, с. 164].

Як людина творча, людина мистецтва І. Карпенко-Карий не оминув увагою й питання психології творчості, висловив свій погляд на талант, його рушійні сили. У листі до сина він дає пораду розвивати природні здібності, не заперечуючи, щоб син вчився співати, бо мистецтво сприяє всебічному гармонійному розвитку людини: "<...> музика і всяке іскуство взагалі поменшують у чоловіка однокбокість, яка складається від спеціальності" [12, с. 125]. Джерелом творчості, на думку І. Карпенка-Карого, виступає життя. Для людини важливо мати мету в житті, у справі, якою вона займається. Про це він писав у листі до Н. Тобілевича від 30 жовтня 1898 р. Рушійною силою

на цьому шляху, на думку митця, є "терпіння і енергія – це є найкращі ричаги, котрі допомагають чоловікові непримітно дійти до тієї мети, яку він собі поставив в задачу" [12, с. 152].

У багатьох листах можна знайти фіксацію автором власного психологічного стану під впливом різних подій. Перебуваючи на засланні в Новочеркаську, І. Карпенко-Карий висловив тугу, яку переживав. Про це йдеться в листі до М. Садовської, П. Саксаганського, М. Садовського від 28 травня 1884 р.: "Туга жахлива... Уявіть собі людину в пустині, і ви зрозумієте мій стан..." [12, с. 26]. Рятував його театр: "Доки тут опера, я щоденно в опері відводжу душу, а що буде, коли вона поїде, – важко уявити..." [12, с. 26].

Часто сумний, тужливий емоційний стан драматурга зумовлений його стосунками з дітьми, розлукою з ними: "Прочитавши твій лист, я почув в своїй душі щось недобре, якусь муку..." [12, с. 96]. Ця туга спричинена тим, що син Назар повідомляв, що змушений був позичати гроші у чужих людей. І. Карпенко-Карий був надзвичайно відповідальним батьком, особливо після смерті першої дружини, від якої залишилося троє дітей, якими він опікувався.

Інший чинник, що провокував тугу в душі І. Карпенка-Карого, – розлука з рідним краєм. У листі до Н. Тобілевича з Ялти письменник зауважує, що дуже сумує за степом: "За всім тим мені вже скучно за степом. Тут величезні гори оточують Ялту. <...> Гарно, але скучно за горизонтом, до якого ми привикли в наших просторах і розкішних степах" [12, с. 156]. Народжений у степовій Україні, він звиклий до простору, волі, за якими дуже сумував. У листі з Харкова до С. Єфремова письменник висловлювався про Харків як про "досить поганий": "Тут жарко, смердить на улицах і нема горизонту, котрий я так люблю" [12, с. 198]. У листі з Москви до С. Єфремова від 12 квітня 1901 р. він скаржився на сум, який на нього навіювала чужина: "<...> нерви роз'ялюпались, і сум, що наганяє московська обстановка, ще більше допікає і томить, ніж праця. Душа моя прагне мерщій добратись до рідного краю. <...> Чужа хата і чужі люде тут найбільше дають себе почувати" [12, с. 179]. Натомість листи, надіслані з рідного хутора Надія, виражають спокій і задоволення: "От уже 12 день, як я приїхав

додому. Гарно тепер на селі: сади цвітуть, пахощами повно повітря, хліба хороші, трави ще кращі <...>" [12, с. 183]. І це незважаючи на те, що люди на селі голодують, про що він теж зазначає: "<...> одно погано: хліба бракує і багато людей голодає, а роботи нема нігде, бо кругом дядько наголо" [12, с. 183]. Проте він вдома, і від того щасливий.

Кілька листів свідчать про увагу митця до мовного питання, ролі української мови в суспільстві. Так, у листі до М. Костомарова від 24 жовтня 1880 р. він обурювався Емським указом: "І заборонили нам на рідній мові писати та друкувати книжки, навіть заборонили наше лицедійство на театрі" [12, с. 22]. Визнаючи впливовість М. Костомарова в суспільних і наукових колах, І. Карпенко-Карий просив його сприяти поширенню української мови: "<...> що пора нам мати своє друковане слово без заборону, що й освіту в народних школах слід дозволити на рідній мові, як то говорили давно чесні учені люде "педагоги" <...>" [12, с. 23]. А в листі до російського літературознавця, академіка О. Пипіна драматург порушив питання про право української мови на існування. Він просить О. Пипіна "поговорити в цій справі з літераторами, яких запрошено в комісії для перегляду законів про друк, і просити їх взяти на себе турботи порушити це питання також в самій комісії" [12, с. 25]. Це свідчить про те, що митцю не байдужі були проблеми української мови і культури. Сподвижницька праця для України була метою життя драматурга.

Великого значення у справі розбудови України І. Карпенко-Карий надавав освіті й молоді. Гармонійний розвиток особистості обстоював письменник у листі до свого сина Назара від 15 березня 1898 р.: "<...> молодому чоловікові <...> треба <...> винести з школи чесні погляди на свій народ і теоретичне знання всіх благородних напрямів, <...> молодий чоловік повинен взяти в основу життя ту теорію, котра найбільше проводить ідею любові, ідею щастя, ідею економічного благосостояння свого народу" [12, с. 149].

Отже, на основі проведеного аналізу можна сказати, що листи І. Карпенка-Карого містять важливий цікавий матеріал для розуміння психологічного портрету й творчості драматурга. Авторські погляди, висловлені у листах, можна

згрупувати таким чином: філософські (погляди на сенс людського життя, гармонію, працю, її значення в житті людини); літературно-мистецькі (погляди на відомих сучасників, ставлення до культурних подій, важливість перекладу, оцінка власної театральної і літературної діяльності); національні (погляди на рідну мову, значення України, роль освіти і молоді). Дослідження епістолярію письменника дозволяє заглибитися в творчу лабораторію митця. Аналіз авторських візій світу, виражених у листах, допомагає розкрити характер самого автора й служить формою вираження літературно-критичних оцінок власної творчості й діяльності представників культурного процесу в Україні кінця ХІХ –початку ХХ ст. Як засвідчує листування І. Карпенка-Карого, драматург був активним учасником цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко О. На сторожі духовності: національний характер українців у творчості І. Тобілевича. Кіровоград: Алтей, 1998. 633 с.
2. Бахтин М. Автор и герой. К философическим основам гуманитарных наук. СПб., 2002. С. 248–299.
3. Вашків Л. Епістолярна літературна критика: становлення, функції в літературному процесі. Тернопіль, 1998. 134 с.
4. Гладкий В. Листи письменників. *Українське літературознавство*. Львів, 1970. Т. 8. 200 с.
5. Дем'янівська Л. Іван Карпенко-Карий (І. К. Тобілевич). Життя і творчість. Київ: Либідь, 1995. 144 с.
6. Коцюбинська М. Листи і люди. Роздуми про епістолярну творчість. Київ: Дух і літера, 2009. 129 с.
7. Кузьменко В. Письменницька епістолярія в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ ст.: автореф. ... дис. канд. філол. наук. Київ, 1999. 21 с.
8. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ "Академія", 1997. 752 с.
9. Ляхова Ж. Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства. *Третій Міжнародний конгрес україністів*. Харків, 1996. С. 86.
10. Мазоха Г. Теоретичні аспекти дослідження письменницького епістолярію. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 2 (261). Ч. 1. 2013. С. 152–160.
11. Назарук М. Українська епістолярна проза кінця 16 – початку 17 ст.: дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1994. 192 с.
12. Невідомий Іван Тобілевич (Карпенко-Карий): листи, п'єси / Упоряд. і вст. стаття С. Бронза. Вид. 2-ге, прероб. та доп. Кіровоград: Імекс-ЛГД, 2012. 576 с.
13. Павлішена Л. Модифікація жанру комедії у творчості Івана Карпенка-Карого: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Чернівці, 2010. 20 с.

14. Падалка Н. Вивчення творчості І. Карпенка-Карого (І. Тобілевича) в школі: посібник для вчителів. Київ: Рад. школа, 1970. 152 с.
15. Пільгук І. Іван Карпенко-Карий (Тобілевич). Київ: Молодь, 1976. 296 с.
16. Святовец В. Епістолярна спадщина Лесі Українки: Листи в контексті художньої творчості. Київ: Вища школа, 1981. 183 с.
17. Цибаньова О. Літопис життя і творчості І. Карпенка-Карого (І. К. Тобілевича). Київ: Дніпро, 1967. 451 с.

REFERENCES

1. Babenko O. Na storozhi dukhovnosti: natsionalnyi kharakter ukrainsiv u tvorchosti I. Tobilevycha. Kirovohrad: Altei, 1998. 633 s.
2. Bakhtyn M. Avtor y heroï. K fylosofycheskym osnovam humanitarnykh nauk. SPb., 2002. S. 248–299.
3. Vashkiv L. Epistoliarna literaturna krytyka: stanovlennia, funktsii v literaturnomu protsesi. Ternopil, 1998. 134 s.
4. Hladkyi V. Lysty pysmennykiv. Ukrainske literaturoznavstvo. Lviv, 1970. T. 8. 200 s.
5. Demianivska L. Ivan Karpenko-Karyi (I. K. Tobilevyeh). Zhyttia i tvorchist. Kyiv: Lybid, 1995. 144 s.
6. Kotsiubynska M. Lysty i liudy. Rozdumy pro epistoliarnu tvorchist. Kyiv: Dukh i litera, 2009. 129 s.
7. Kuzmenko V. Pysmennytska epistoliariia v ukrainskomu literaturnomu protsesi 20–50-kh rokiv XX st.: avtoref. ... dys. kand. filol. nauk. Kyiv, 1999. 21 s.
8. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / R.T. Hromiak, Yu.I. Kovaliv ta in. Kyiv: VTs "Akademiia", 1997. 752 s.
9. Liakhova Zh. Teoretychni pytannia doslidzhennia epistoliarii ukrainskoho pysmenstva. Tretii Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Kharkiv, 1996. S. 86.
10. Mazokha H. Teoretychni aspekty doslidzhennia pysmennytskoho epistoliarii. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. № 2 (261). Ch. 1. 2013. S. 152–160.
11. Nazaruk M. Ukrainska epistoliarna proza kintsia 16 – pochatku 17 st.: dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv, 1994. 192 s.
12. Nevidomyi Ivan Tobilevyeh (Karpenko-Karyi): lysty, piesy / Uporiad. i vst. stattia S. Bronza. Vyd. 2-he, prerob. ta dop. Kirovohrad: Imeks-LTD, 2012. 576 s.
13. Pavlishena L. Modyfikatsiia zhanru komedii u tvorchosti Ivana Karpenkarkoho: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Chernivtsi, 2010. 20 s.
14. Padalka N. Vyvchennia tvorchosti I. Karpenka-Karoho (I. Tobilevyeha) v shkoli: posibnyk dlia vchyteliv. Kyiv: Rad. shkola, 1970. 152 s.
15. Pilhuk I. Ivan Karpenko-Karyi (Tobilevyeh). Kyiv: Molod, 1976. 296 s.
16. Sviatovets V. Epistoliarna spadshchyna Lesi Ukrainky: Lysty v konteksti khudozhnoi tvorchosti. Kyiv: Vyshcha shkola, 1981. 183 s.
17. Tsybanova O. Litopys zhyttia i tvorchosti I. Karpenka-Karoho (I. K. Tobilevyeha). Kyiv: Dnipro, 1967. 451 s.

Стаття надійшла до редакції 18.03.21

O. V. Pylypei, PhD,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
e-mail: 19lena78pylypei@gmail.com

EXPRESSION OF THE AUTHOR'S POSITION IN THE EPISTOLARY OF I. KARPENKO-KARYI

The article deals with special epistolary as ways of artistic expression of I. Karpenko-Kary's author's position. Private letters of writers are considered, author's points of view in the world are revealed.

Based on the analysis, we can say that the letters of I. Karpenko-Kary contain important interesting material for understanding the psychological portrait and creativity of the playwright. The author's views expressed in the letters can be grouped as follows: philosophical (views on the meaning of human life, harmony, work, its importance in human life); literary and artistic (views on famous contemporaries, attitudes to cultural events, the importance of translation, evaluation of their own theatrical and literary activities); national (views on the native language, the importance of Ukraine, the role of education for youth). Research of the writer's epistolary allows delving into the artist's creative laboratory. The analysis of the author's visions of the world, expressed in letters, helps to reveal the character of the author and serves as a form of expression of literary-critical assessments of his own work and activities of the cultural process in Ukraine in the late nineteenth – early twentieth century. According to I. Karpenko-Kary's correspondence, the playwright was an active participant in this process.

Keywords: *author's position, author's point of view on the world, letter, private correspondence, epistolary heritage, emotional and psychological state, psychology of creativity.*

УДК 82.09:821.161.2:929

DOI <https://doi.org/10.17721/2520-6346.60.186-199>

В. Ф. Погребенник, д-р. філол. наук, проф.,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ
e-mail: v_pohrebennyk@ukr.net

ТВОРЧІСТЬ ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО У НАУКОВОМУ СПРИЙНЯТТІ ІВАНА ФРАНКА

Досліджено історико-літературні та театрознавчі публікації І. Франка, присвячені життю і творчості І. Карпенка-Карого. Висвітлено, як розвивалося розуміння І. Франка драматургії письменника. Відповідно до змісту його рецензій, оглядів тощо розкрито індивідуальний внесок І. Карпенка-Карого у розвій системи жанрів, удосконалення персоносфери і технічних засобів драматичного моделювання дійсності, поєднання реалізму й романтизму в літературі кінця XIX – початку XX ст.